

Volt egyszer egy antológia. Négy esztendeje, hogy megjelent, viszonylag rövid, éves nyomdai sorbanállás után. De nem tudtak annyira sietni a tördelők és korrektorok, hogy még életben találják az antológia egyik szerzőjét, **Herbst Zoltán**. A hazatérés lehetőségei a *Gazdátlan hajók* messzire vezető árnyékában született. Az elődök közül *Zalán* és *Baka* neve fogalommal lett, s néha ez a szempont is közrejátszott abban, hogy az újakat — és sokkal fiatalabbakat — egyszerűen leértékeljék. „*Ritka pillanata a magyar lírának az, ha a kellő pillanatban jelenik meg kiváló antológia*” — írta *Böröndi Lajos*. A hazatérés lehetőségei megjelenése után. Ezt értelmezhetjük úgy is, hogy nem sikerült összetalálkozni a „ritka pillanattal”, de a következő gondolat már egyértelművé teszi az ítéletet: „... *baj lenne, ha olyan tehetségek vesznének el, mint a szegedi kötet négy költője.*”

Józsa Fábrián, az egyik, azóta szerepelt ugyan másik antológiában, szülőhazájában, Bács megyében, de szinte teljesen elhallgatott. *Hévízi Ottó* Budapestet tanít, lassan harminc lesz és önálló kötet talán eszébe sem jut: *Szija Ferenc* készítője közös könyv a terve. E sorok írója két esztendeje publikált utoljára verset. *Herbst Zoltán*, az antológia címadó versének szerzője, aki huszonkét

Kötollú madár

Herbst Zoltánról és egy antológiáról

évesen lépett át egy másik valóságba, egyedülként mondhatja (mondhatná) magát kötettulajdonosnak. Az *Eötvös Könyvek* sorozatban nemrég jelent meg a *Kötollú madár* című könyv.

A *Vasy Géza* által szerkesztett kötetben öt év versei. Témái között olyanok, amelyek a mindenkori egyetemista lírikusokat nem szokták érdekelni: a szülőháza, a táj szépségei, a természet csodái. Néha nagyon öreg tudott lenni *Herbst Zoltán*, archaikus hangulat lepte el sorait s bizony ez sokszor érthetetlen volt számunkra. Legnevesebb pártfogója, *Jánosy István* mondta egyszer: *mintha egy hatvanéves költő verseit olvasnám*. Tizenhét évesen írta ezeket a nyugodt sodrású, mély sorokat: „Könnyebből a só száma / cserepedett, bocsásd meg / ha megrikattal / ha szerelmemben / kevés volt az irgalom // Ugy indultam mindig hozzád / mint Abraham indult / nemzeni Izsákot / a kére szántat”. Szerette a plasztikus képeket. Illatokat, színeket, formákat vett észre és értékelte, mintegy korábbi ember. Korán megta-

nulta a versbeszéd néhány hagyományos formáját. Ugy tünik, most olvasva verseit, hogy egy roppant tehetséges fiatal ember — túlzott szakmaszeretettől hajtvá, vagy a halál elől sietve — mindent meg akart tanulni és mindent ki akart próbálni egyszerre, amit ideje enged.

Csak reménykedem, hogy néhány verse megmarad. Az egyiket, a számomra legkedvesebbet ideírom:

Úton Toboso felé

Lovamnak lassan mankók
[kellene]
Felettem gyűlnek kámzsás
[fellegek]
S mint vaspatkó jégen,
számban elcsúszik a szó
Utam vége Toboso.

Összezőtykolt szívemnek
[fájhat ez]
Széthullanék de tart a lovagi
[mez]
Pókos lábak visznek,
Rocinantém furcsa ló
Utam vége Toboso.

Öreg földünk havat szórt
[fejére]
Hamar beért a szelek vetése
Ha meghalok is, ne félj
Hozzad elvisz a hó
Utam vége Toboso.

Egyre inkább érzem úgy,
hogy *A hazatérés lehetőségei*
elátkozott antológia. *Zoltán*
meghalt, harman hallgatnak
és a szerkesztő sem áll már
folyóirata élén.

VECSERNYÉS IMRE

A Városra láthatatlan köd ereszkedik. Az egyik mellékutcában, ahol a házsorok majdnem összeérnek, s inkább egy végtelen alagútra emlékeztetnek, mintsem utcára, egy férfi sétál: úgy tünik egyedül. Tudja, hová tart, mégis benyit egy ismeretlen kapun. Majd még beljebb egy ajtón, valami öregúr régiségkereskedésébe. Az öregúr bemutatja árúit, 56 vagy talán annál is több szalmabábút. A férfi választ. Minden egyes bábun van valamilyen ruhácska. Kivéve egyet, ez *meztelen*. A férfi emellett dönt. Kipróbálhatom? — kérdezi a férfi. Az öregúr jóindulatúan biccent, majd hozzátesszi: Kérje fel egy táncra! Azt nagyon tudja. A férfi odalép, *meghajol*: Szabad egy *densze*? Mondjuk egy keringőre. Hát csak tessék — válaszol a szalmabábu —, de vigyázzon! Csúszik. Az öregúr szolgáltatja a zenét: dúdol. Elkezdődik a tánc.

Apropó! — mondja a férfi. Ez jó lesz. Igen, ez lesz a címe: *Banánhéjkeringő*. És már jön is a sztory: Lesz benne egy meztelen nő, ki végigmegy az utcán, valamelyik jeles ünnepen, s emiatt befuccsol egy esküvő. Jaj, ezt ne! — kiált a szalmabábu, mivel a férfi ráteposott apró szalmalábára. De a férfi nem is figyel rá. Lesz benne egy kívül csinos, belül csupasz lakás, amiért majd

Bacsó Péter: Banánhéjkeringő

megvesznek a nézők (pedig épp ez lenne normális [szerző]) és egy csalafinta fogorvosi szék. Már megint?! — kiált a szalmabábu, mikor a férfi ismét a lábára lép. Egy kórházi adjunktus lesz a főszereplő, akit jól bepaliznak a felettesei. Egy látszólag pszichedelikus történet. Aú, ez fáj! — kiált a bábu. Lesz egy megértő ápolónő, ki épp ezért szerelmes is a dokiba, egy gonosz és főként buta menyasszony, és egy *politikai szerető*. Hát már megint?! — sikít a bábu és már érzi, dagadnak lábában a szalmaszálak. A férfi meg csak mondja, mondja: *Lesz egy tréfásan tipikus rendőr* — meg egy hasonló *adottságú* felettese, és egy mindent tudó titokzatos *felesemetréfa* ember, vagy kettő, meg egy bölcs, kemény karakter, talán a hatalom jelképe. Hát ez már több a soknál — kiált a bábu. Akkor még kell egy-két sexi rész poénnal. Mondjuk a teafőző egyre erősödő süvítése, mint fallikus szimbólum. Maga meg örült — üvölti a bábu. És akkor még mi is? Ja, igen, egy

beteges, iszákos téeszelnők. És mondjuk, legyen az a vége mint a, eleje. A megértő ápolónő, meg az orvos, azok is legyenek meztelenek a végén, mikor egy összehozzuk a szereplőket egy keringő erejéig és ezzel legyenek nevetésségei vége. Ja, persze, majd elfelejtetem. Kell még egy pénzügyi ember is, mondjuk, egy régiségkereskedő, ha már itt vagyok, aki szintén legyen *paciente* az orvosnak, mint a többi szereplő. Hú, de jó lesz majd ez ám. És a banánhéjkeringő? Miért ez a címe? *Miértis, miértis?* Na, hát, ez is megvan! Ezt fogják énekelni egy két helyen, mint az *Idő van-ban az idő van-t*. Remek. Kész. Magának teljesen elment az esze?! — de ezt már úgy üvöltötte a szalmabábu, hogy majd elpattantak benne a szalmaszálak. Megveszem. Mennyire kerül? — fordult nevetve a férfi az öregúrhoz. Kérdezze meg a bábút — felelte az öreg.

A szalmabábu összehúzta vékonyka szalmaszemöldökét és így válaszolt: De hisz maga nem is tud keringőzni! En nem adom el magam olyan embernek, aki nem is tud keringőzni! Sebaj — mondta a férfi és elment.

Ugy látszik, egy szót sem értett az egészből — mosolygott az öreg, s aztán meg hozzátette: Csak meg ne csinálja azt a filmet. Kész.

PODMANICZKY SZILÁRD

Caravaggio

Derek Jarman pincefényű, szellős és konok filmje, a *Caravaggio* azért szép, mert táplálja bennünk azt az egyre gyűrűlő hitet, hogy talán még közöttünk is élhet művész (s talán éppen olyan, kilyenekben valaha hittünk) távoli, titokzatos és nagyszabású személyiség, akinek pillantása fény, ölése élet, csókja megtisztulás — hogy ő velünk egy vérből való lehet.

Derek Jarman filmje teszi ezt következetesen, intelligensen, s egy pillanatra sem engedve meg, hogy a bennünk lakó következetes és intelligens állat avíttságra, naivitásra és fölös vágyakra oly érzékeny grimaszával kirandírozni kezdje ezt a vágyat is. A felhőjáró parsifalok és kövedő szentferencek légiójában ugyanis a rációnak is meglepően kemény kihívás a Porto d'Ercolaban haldokló Caravaggio (1573–1610.). A visszatekintésből kibomló élettörténet, (a halálraírték eközben befejezett hexameterekben írott drámáját, torkolattűz: mintha fegyver csövébe tűzött vörös virág, a golyó, mintha léghajócska lebegne mellednél, mint mítosz; a főszereplő alakjával jelölt talány első és legbizonyosabb explikációja, ember és élet, talány és narráció pusztá és szinte kizárólagos párbeszéde. Ezt megérteni hívogató feladat. A haldokló egyre zsugorodó tiszta pillanataiba beúszik élete egyet-

len eseménye, a római San Luigi dei Francesci kápolnája képciklusának megfestése s mindaz ami azért történt, hogy a mű tökéletes legyen, hogy a pusztá idea záruljék be a természet és tapasztalatidegen anyagba, hogy létrejöhessen saját világa: az Isteni Talány. Michelangelo da Marisi da Caravaggio. Elt: 1599-től 1602-ig. Tettei: képei. Dionysos, Lantozó leány, A diadalmas Amor, A betlehemi gyermekgyilkosság, Mária halála, Krisztus sirbátétele. Tettei: szerelmei. A kisgyermek, akit nem marhatnak meg a Gorgó fejének kígyószálai sem; Pasqualone az erőt adó szerelmes férfi; Cecilia: Mária. Tetteinek villámfényű sorozata, ismétlődő summája, szerelmek és képek csodás együttállása, az idő megállapításának imaginárius pillanata; *élőképek*. Ennyi és nem több Caravaggio élete, ennyi és nem több a mítosz, az egyetlen esély és egyetlen lehetőség, hogy megértsük a talányt, amit az ember jelent. Amit az ember hordoz. Ahogy Michele, a festő törén áll, hogy NE REMÉLJ. NE FÉLJ. Ne remélj, mert tudod és ne félj akkor sem, ha tudod, hogy minden forradalmad a pápának dolgozik: STATUSBAN TARTJA A QUOT. De amikor tőre sziszegve átvágja szerel-

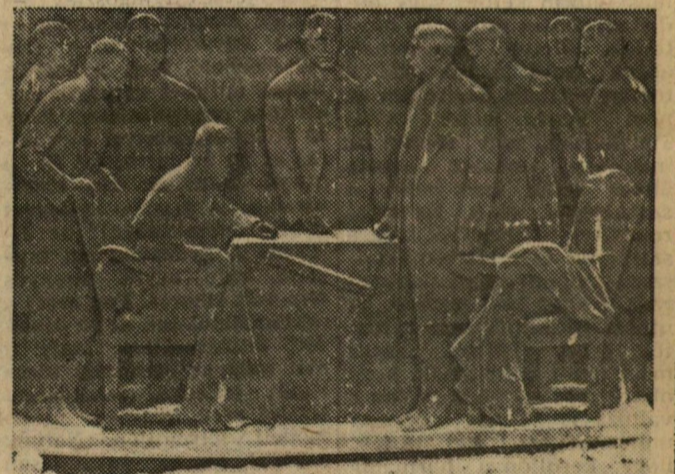
mese: halott szerelme gyilkosának torkát s véretől moeskosan elindul Porto d'Ercole felé, tudja, hogy futása végetért. Elvégeztetett. E megváltónak nem csak Jánosa és Pálja, de Pétere, sőt Júdása is érthetetlen, szent és szeplőtelen mások előtt. Nála az ítélet. Lacrima Christi. A halázkunyhóban haldokló Caravaggio, az alternatív messiás hite teljében hajlíthatja el a Megváltó keresztjét: az ő szíve fölött, az ő utolsó imára kulcsolódó ujjai között csak töréne van hely. A sir szája harmadnap sem nyílik meg. Hiszen az alakatlan semmibe süllyedt isteneknek, az ideák egész bazárának csupán az ő ecsete adott testet és életet. Nem ember halt meg: megsemmisült az egyszemélyes világ-egyetem.

Derek Jarman áhitatos, mohó és lobbanékony, kiváló filmjében csupán egyetlen dologban vét. Az, aki a mi egyre inkább egyszintessé váló, alul-felül csonka világunkból olyan reménytelenül hiányzik, az nem az ökleit zsebében következetesen ronggyá rohasztó, démonikus, örvénygő és hatalmas, pincéket arany parabolatükrével oly zseniálisan megvilágító hérosz, aki Caravaggio volt. Aki hiányzik, az valaki aki idősebb, aki alázatosabb, valaki aki velünk lakik, aki bátyánk és vezetőnk. Társunk. Mesterünk. Talán Giotto.

SZILASSI LÁSZLÓ

Vakablak vagy dombormű?

Valami hiányzik a SZOTE vegytani intézetének Aradi vértanúk terére néző faláról. Gondolom, hozzám hasonlóan sokaknak feltűnt, hogy a borostyánszövedék eltávolítása után az Aradi vértanúk terét és a Dóm teret elválasztó épületrész falfelületén nagyobb négyszögű, vakolt bemélyedés látható. *Nem holmi vakablak ez. A burkolatlanul hagyott téglalap az egyetemalapítás domborművének helye.* Hol a mű? A várudivaron, falnak támasztva évtizedek óta várja, hogy a helyére visszakerüljön. Mi lehet ennek akadálya? Hiszen — gondolhatja velünk együtt az olvasó — mi sem természetesebb, mint hogy a szegedi egyetem múltját idéző, kordokumentumnak számító dombormű régi helyére kerülve igazolja hagyománytisztelőket, gyarapítsa a diákváros emlékhelyeit, gazdagítja Szeged képét. A kérdésre most és itt csak annyit mondhatunk: a JATE rektora a múlt év őszén kezdeményezte a bronz emléktábla visszahelyezését (valamint az első világháború halottjainak emléket állító Hősök kapuja boltíveit díszítő Aba-Novák Vilmos freskó restaurálását). Egyelőre sikertelenül...

A (még) vissza nem helyezett emléktábla

adata, hogy az ércablát „Klebelsberg mennybemenetelének” nevezte a népnyelv vagyis „befogadták”, ismerték a szegediek ezt az emlékhelyet. Szerinte 1947-ben távolították el a domborművet, mely „a szegedi egyetem alapításának, illetve Szegedre költözésének emléket örökíti meg”. A helytörténeti kutatók vitatják a kilenc ábrázolt személy közül egynek a kilétét, illetve nem ismerik az avatás körülményeit. A homályos pontokra a Szegedi Új Nemzedék 1931. június 2-i számának 4. oldalán találtam választ.

A reliefen — melyet Szentgyörgyi István szobrászművész készített — balról, jobbra haladva a következő személyek láthatók: Korb Flóris műépítész, a klinikák tervezője (nem pedig Foerk Ernő építész); Gaál Endre kultúrtaácsnok; Várhelyi József pápai prelátus, a Fogadalmi templom első plébánosa; Glattfelder Gyula a deportálások elítélő esanádi püspök; Somogyi Szilveszter, a Móra által megörökített polgármester; Kle-

belsberg Kunó kultuszminiszter, az építkezések szorgalmazója; Aigner Károly, aki 1920–32 között Szeged főispánja volt; Tóth Károly, az egyetem prorektora. A Szegedi Új Nemzedék híradása szerint „Az emléktáblát szombaton (1931. május 31-én) elhelyezték a kémiái intézetek Gizella téri falában. Leleplezési ünnepély nem lesz, mert a reliefen, egy kivételével (Tóth Károly), élő személyek vannak megörökítve.”

Közel hat évtized telt el az ércábla elhelyezése, negyven év eltávolítása óta. A domborművön megörökített személyek életművének, szerepének megítélése kulturális és helytörténetirők dolga. Am tény: ez az emléktábla a város, az egyetem történetének nevezetes pillanatára irányíthatna figyelmünket, ha régi helyére visszakerülhetne és naponta rápillanthatnánk az Aradi vértanúk teréről a Dóm tér felé tartva. Lássuk be: örökségünk része ez is.

Ü. I.

Megalakult az Innovációs Iroda

A Szegedi Egyetem előző lapszámában Szabó Dezső, a József Attila Tudományegyetem gazdasági főigazgatója arról tájékoztatta az olvasókat, hogy a tudományegyetem egy kutatási eredményeket feltáró és további ügynevezett menedzserirodát kíván létrehozni más tudományos és termelő intézményekkel közösen. Ennek a gazdasági társulásnak gesztora a József Attila Tudományegyetem, s az alapító tagok közt szerepel az MTA Szegedi Biológiai Kutatóintézete, a Szegedi Orvostudományi Egyetem

és a Szegedi Akadémiai Bizottság. Nos, az elképzelés valóra vált. Március 18-án tartotta meg alakuló ülését a Szeged—Dél-alföldi Innovációs Park. Az alakuló ülésen megjelent Körvtvélves István ipari miniszterhelyettes és Abraham György, a Művelődési Minisztérium főosztályvezető helyettese, Bartha László, az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának titkára, valamint a társult intézetek — Alföldi Porcelángyár, Április 4. Gépipari Művek, Csongrádi Allami Gazdaság, Divat Kötöttárugyár, Hunga-

rohemp Magyar Kenderipari Tröszt, Ikarusz Szegedi Leányvállalata, Információtechnikai Vállalat, Magyar Kábel Művek, Metripond Mérleggyár, Mezőgazdasági Gépgyártó és Szolgáltató Vállalat, Nagyalföldi Kőolaj és Földgáztermelő Vállalat, Pankotai Allami Gazdaság, Szegedi Konzervgyár, Tiszamenti Vegyiművek és Biotechnikai RT — vezetői.

Első ülésén az iroda alapító bizottságot hozott létre, és megtárgyalta a működés felteit.